

Gedachten bij terugmeldingen van Nederlandse roofvogels op de Evenaar

Klaas van Dijk

Het Vogeltrekstation beheert een landelijke databank met waarnemingen van geringde vogels. In januari 2010 is hiervoor een nieuw systeem in gebruik genomen met de naam Griel. Sedertdien voegen ringers en vaste melders hun waarnemingen (vangsten en meldingen) online toe aan de databank via een eigen account op www.griel.nl. Voor niet-geregistreerde waarnemers, meestal vinders van een dode vogel met een ring, staat op Griel een online invulformulier.

Alle ingevoerde waarnemingen worden automatisch aan de databank toegevoegd en ze zijn meteen zichtbaar op soortspecifieke verspreidingskaarten. De kaarten zijn voor iedereen te bekijken via www.griel.nl/pages/staticmaps.aspx. Ik zag er allerlei vreemde waarnemingen op staan en daar heb ik een analyse van gemaakt. Bij mijn analyse heb ik basisgegevens uit de databank van rond de jaarwisseling gebruikt en de bevindingen, toegespitst op roofvogels, presenteer ik hieronder. Dit artikel beschrijft de situatie op de kaarten van eind maart 2012.

Resultaten

Nederlandse Buizerds *Buteo buteo* op de Evenaar

In Nederland broedende Buizerds zijn nauwelijks te bestempelen als trekvogels (Bijlsma 1993), maar op de kaart in Griel staan drie waarnemingen in Afrika. Het eerste geval is een Buizerd die op 30 mei 2011 als nestjong bij Valthermond in Drenthe werd geringd (Arnhem 6.137.610). De vogel werd op 3 november 2011 als vers dood verkeersslachtoffer gevonden. Een niet-geregistreerde melder heeft de vondst één dag later ingevoerd met 00°00'; 00°00' als vindcoördinaat (nauwkeurig tot op het coördinaat) en met 'nabij picknickplaats' als naam van de vindplaats. De vindcoördinaat ligt op volle zee op ruim 600 km ten zuiden van Accra (Ghana). De locatie is het kruispunt van de Evenaar met de Greenwichmeridiaan en ligt 5900 km ten zuiden van Valthermond.

Beide andere waarnemingen zijn eveneens vondsten van dode Buizerds die zijn ingevoerd door een niet-geregistreerde waarnemer. De eerste vogel, met ringnummer Arnhem 6.137.585, werd gevonden op 17 maart 2010 om drie uur 's middags. De vondst is op 19 maart 2010 ingevoerd met 00°00' en 00°00' als vindcoördinaat (nauwkeurigheid 79 km²), maar met 'Borger, Exloo, Drenthe, NL' als naam van de vindplaats. De tweede Buizerd (Arnhem 6.130.330) werd op 13 februari 2011 dood gevonden. De vondst is diezelfde dag ingevoerd met 00°00'; 00°00' als vindcoördinaat (nauwkeurig tot op het coördinaat), maar met 'Hoge Enkweg 2, Lochem, Gelderland, NL' als vindplaats.

Valken op de Evenaar

Ook op kaarten van andere soorten roofvogels staan waarnemingen op deze plek op de Evenaar. Er zijn zes waarnemingen (vier van na 31 december 2009) van een valk *Falco* sp., waaronder de vondst op 26 september 2011 van een dode valk met het ringnummer Arnhem 3.686.561. De melding is diezelfde dag door een niet-geregistreerde waarnemer ingevoerd met 'in veedrinkbak in weiland' als vindplaats en met 00°00'; 00°00' als vindcoördinaat (nauwkeurig tot op het coördinaat).

Op de kaart van Torenvalk *Falco tinnunculus* staan twee waarnemingen op de evenaar. Beide zijn meldingen van een niet-geregistreerde waarnemer. Het eerste geval is de vondst op 12 januari 2010 van een dode Torenvalk met het ringnummer Arnhem 3.640.425. De vondst is op 30 mei 2010 aan de databank toegevoegd met 00°00'; 00°00' als vindcoördinaat, maar met 'Lochem, Laan Ampsen 13' als vindplaats. Het tweede geval is een Torenvalk met het ringnummer Arnhem 3.669.105. Op 20 januari 2010 was de vogel een gebouw binnengevlogen en werd het ringnummer afgelezen. De melding is diezelfde dag ingevoerd met 00°00'; 00°00' als vindcoördinaat, maar met 'Waakhoogte 2-20, Urk, Flevoland, NL' als vindplaats.

Op de kaart van de Torenvalk staat tevens een waarneming op de Indische Oceaan op enkele honderden km ten oosten van Mogadishu (Somalië) uit de periode 26-28 november 2009. Uit tropisch West-Afrika zijn terugmeldingen bekend van Torenvalken die in Nederland als nestjong waren geringd (Speek & Speek 1984) en een in Zweden geringde Torenvalk werd teruggemeld uit Sierra Leone (Fransson & Pettersson 2001). Maar er is niets dat erop wijst dat in Noordwest-Europa geboren Torenvalken in het voornoemde deel van Oost-Afrika overwinteren (zie ook Wernham *et al.* 2002, Bakken *et al.* 2003). Op de kaart van valk sp. staat op dezelfde locatie bij Somalië eveneens een waarneming uit dezelfde tijd.

Een Havik op de Evenaar

Haviken *Accipiter gentilis* zijn vooral standvogels (Bijlsma 1993, Fransson & Pettersson 2001) en het broedvoorkomen in Afrika beperkt zich tot het noorden (Cramp & Simmons 1980). Toch staan er twee waarnemingen van een Havik in tropisch Afrika op de kaart in Griel. Het eerste geval is een waarneming op de Evenaar van een levende Havik waarvan het ringnummer (Arnhem 7.142.427) op 29 juli 2011 werd afgelezen. De melding is op 16 augustus 2011 door een niet-geregistreerde waarnemer ingevoerd op het vindcoördinaat 00°00'; 00°00' (nauwkeurig tot op het coördinaat) en met 'in de tuin' als naam van de afleesplaats. De melder heeft tevens aangegeven dat het ging om een eerste kalenderjaar vrouwtje. Het tweede geval is een waarneming in het westen van Ghana (bij Sunyani) uit de periode 31 december 1993 - 2 januari 1994.

Wespendief *Pernis apivorus*, Grauwe Kiekendief *Circus pygargus* en Boomvalk *Falco subbuteo* overwinteren wel in Afrika ten zuiden van de Sahara, evenals een deel van de Bruine Kiekendieven *C. aeruginosus*, maar op de kaarten in Griel staan geen waarnemingen op deze locatie op de Evenaar. Wel staan er tien waarnemingen op 00°00'; 00°00' (waarvan acht van na 31 december 2009) op de kaart van roofvogel sp. Falconiformes. Op de kaart van Visdief *Sterna hirundo* staat eveneens een waarneming

van 14 augustus 2011 op het kruispunt van de Evenaar met de Greenwichmeridiaan. Dit is op zich geen vreemde locatie voor een in Nederland geringde Visdief, maar de niet-geregistreerde waarnemer vermeldt 'Haven 4, Lauwersoog, Groningen, NL' bij de naam van de vindplaats. Ook op de kaarten van soorten als Grauwe Gans *Anser anser* en Kerkuil *Tyto alba* en op de kaart van gans *Anser* sp. staan verschillende waarnemingen op deze locatie op de Evenaar.

Een Ayres' Havikarend *Hieraaetus ayresii* in Noord-Duitsland

De Ayres' Havikarend komt uitsluitend voor in Afrika ten zuiden van de Sahara (del Hoyo *et al.* 1994). In Griel staat een kaart met één waarneming van deze soort. Het is een vondst op 1 augustus 2010 van een dode Ayres' Havikarend in het noorden van Duitsland met het ringnummer Arnhem V396666. Een niet-geregistreerde waarnemer heeft de vondst op 5 augustus 2010 ingevoerd. Hij vermeldt 'gebüsch' als vindplaats en hij noemt verkeer als doodsoorzaak. Het vindcoördinaat (53°44' NB; 08°49' OL, nauwkeurigheid 79 km²) ligt op c. 20 km ten zuidoosten van Cuxhaven. De ringmaat (diameter 2.8 mm) wijst op een kleine vogel, want ringen van deze diameter worden gebruikt voor een soort als Vink *Fringilla coelebs*.

Aasgier als raamslachtoffer

Er staan in Griel meer kaarten met waarnemingen van soorten die niet of nauwelijks in ons land voorkomen. Tabel 1 geeft een overzicht van de situatie bij negen soorten roofvogels. Alle 19 meldingen zijn ingevoerd door niet-geregistreerde waarnemers en voor geen enkele soort zijn er waarnemingen van voor 1 januari 2010. Vijf van de negen soorten, te weten Balkansperwer *Accipiter brevipes*, Coopers Sperwer *A. cooperii*, Ayres' Havikarend, Amerikaanse Torenvalk *Falco sparverius* en Amoerrootpootvalk *F. amurensis*, zijn nog nooit in Nederland gezien (van den Berg 2012). De vondst van een dode Aasgier *Neophron percnopterus* in Drenthe heeft betrekking op een vogel die tegen het raam van 'huisje 25' was gevlogen, maar de ringmaat (diameter 2.3 mm) is van een zangvogel van het formaat van een Roodborst *Erithacus rubecula*. De melding van een Aasgier op Terschelling betreft de vondst van een poot met een ring op de Noordsvaarder. De waarnemingen in tabel 1 zullen ook nooit worden goedgekeurd door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA), want het ringnummer hoort in alle gevallen bij een andere soort.

Op de kaart van Roodpootvalk *Falco vespertinus* staan acht waarnemingen. Zeven ervan zijn van voor 1 januari 2010. De achtste heeft betrekking op een vondst van een vers dode Roodpootvalk (Arnhem 1517404) in een voortuin in Gorssel (Gelderland) op 21 december 2011. De niet-geregistreerde waarnemer heeft zijn melding diezelfde dag aan de databank toegevoegd. Het ringnummer hoort bij een Sperwer *Accipiter nisus* die op 21 juni 2009 als nestjong op enkele km afstand was geringd.

Zwanen zonder terugmeldingen

Niet-geregistreerde waarnemers voeren regelmatig een onjuist ringnummer in. Dit heeft met name gevolgen voor terugmeldingen van in Nederland geringde Knobbelzwanen *Cygnus olor*. Deze vogels krijgen bijna uitsluitend een stalen ring

en het ringnummer, bijvoorbeeld 401V, staat tweemaal op de ring. In Griel moet zo'n ringnummer tweemaal worden ingevoerd, dus als 401V401V, want alleen dan wordt de melding gekoppeld aan de Knobbelzwaan met het ringnummer Arnhem 401V. Niet-geregistreerde waarnemers maken hierbij vaak fouten, want bij bijna een derde deel (134 van 414 meldingen van zwanen) werd het ringnummer onjuist ingevoerd. In deze gevallen werd meestal het ringnummer eenmaal ingevoerd. De melder krijgt hierdoor geen terugmelding, en de ringer geen bericht dat er een terugmelding is van een Knobbelzwaan die door hem is geringsd.

Tabel 1. Meldgegevens van alle waarnemingen van negen soorten roofvogels zichtbaar op 30 maart 2012 op de kaarten in Griel. Alle 19 gevallen zijn vondsten van dode vogels. *Ring recovery details of all records of nine species of raptors on online maps (www.griel.nl) per 30 March 2012. All 19 birds were reported dead and all 19 records had been reported online by members of the public.*

Soort <i>Species</i>	Ringnummer <i>Ring number</i>	Vinddatum <i>Finding date</i>	Vindplaats <i>Finding place¹</i>	Invoerdatum <i>Online entry</i>
Aasgier <i>Neophron percnopterus</i>	Arnhem AS46284	22 april 2010	Drenthe	1 mei 2010
Aasgier <i>Neophron percnopterus</i>	Arnhem 7.078.579	18 juli 2010	Terschelling	19 juli 2010
Balkansperwer <i>Accipiter brevipes</i>	Arnhem 1309009	14 aug. 2010	Gelderland	15 aug 2010
Coopers Sperwer <i>Accipiter cooperii</i>	Gdansk FN 93382	12 aug. 2010	Overijssel	12 aug. 2010
Arendbuiszender <i>Buteo rufinus</i>	Arnhem 7.106.228	13 mei 2010	Gelderland	13 mei 2010
Steenarend <i>Aquila chrysaetos</i>	Arnhem 5.436.129	28 mrt 2011	Noord-Holland	29 mrt 2011
Steenarend <i>Aquila chrysaetos</i>	Arnhem 5.449.615	29 okt. 2011	Friesland	1 nov. 2011
Steenarend <i>Aquila chrysaetos</i>	Arnhem 5.458.109	9 dec. 2011 ²	Friesland	9 dec. 2011
Ayres' Havikarend <i>Hieraaetus ayresii</i>	Arnhem V 396666	1 aug. 2010	Duitsland ³	5 aug. 2010
Kleine Torenvalk <i>Falco naumanni</i>	Arnhem 3.606.926	20 jan. 2010	Groningen	20 jan. 2010
Kleine Torenvalk <i>Falco naumanni</i>	Arnhem 1462108	20 april 2010	Overijssel	20 april 2010
Kleine Torenvalk <i>Falco naumanni</i>	Arnhem 3.572.056	1 juni 2010	Friesland	10 juni 2010
Kleine Torenvalk <i>Falco naumanni</i>	Arnhem 3.680.639	23 sep. 2010	Friesland	25 sep. 2010
Kleine Torenvalk <i>Falco naumanni</i>	Arnhem 3.681.554	3 okt. 2010	Noord-Holland	4 okt. 2010
Amerikaanse Torenvalk <i>F. sparverius</i>	Arnhem 5.445.319	15 jan. 2010	Friesland	20 jan. 2010
Amerikaanse Torenvalk <i>F. sparverius</i>	Arnhem 3.661.080	17 feb. 2010	Noord-Holland	17 feb. 2010
Amerikaanse Torenvalk <i>F. sparverius</i>	Arnhem 3.669.421	25 mrt 2010	Zeeland	29 mrt 2010
Amerikaanse Torenvalk <i>F. sparverius</i>	Arnhem 3.684.004	4 aug. 2010	Drenthe	4 aug. 2010
Amoerrootpootvalk <i>Falco amurensis</i>	Arnhem 3.558.631	17 mei 2010	Zweden ⁴	17 mei 2010

¹ Provinces in The Netherlands; ² plus of min een dag (plus or minus one day); ³ Germany (Lower Saxony);

⁴ Sweden (Värmland).

Poes pakt Bonte Mees

In Griel staan meer kaarten met waarnemingen in Nederland van soorten die hier nog nooit zijn gezien. Zo is er een kaart met één waarneming van een Bonte Mees *Parus varius* (synoniem *Cyanistes varius*). Het is een vondst in Amsterdam van een vers dode Bonte Mees met ringnummer Arnhem Y 53235 op 12 februari 2010. De niet-geregistreerde waarnemer heeft zijn vondst diezelfde dag ingevoerd en heeft aangegeven dat de vogel door een kat was gepakt. Het ringnummer is van een Tjifjtjaf

Phylloscopus collybita die op 24 oktober 2009 in Castricum (Noord-Holland) was geringd. De Bonte Mees broedt in het oosten van Azië, vooral in Japan en Korea en op Taiwan. Net als de Coopers Sperwer en de Ayres' Havikarend (Tabel 1) is de Bonte Mees nog nooit in Europa gezien (van den Berg 2012).

Terugmeldingen van geringde (roof)vogels dragen bij aan de kennis van sterfte en verplaatsingen, en veranderingen daarin over de tijd. Vóór alles moet het ringen daarom nauwgezet en foutloos gebeuren: soort, leeftijd, geslacht, rui, maten en gewichten, data, locaties, dat alles en meer heeft alleen waarde als het scrupuleus is genoteerd en ingevoerd. Deze Haviken, links een vrouw met een 13 mm-ring, rechts een man met een 11 mm-ring, zijn resp. 30 en 28 dagen oud, Boswachterij Appelscha, 10 juni 2012 (Rob Bijlsma). Van deze vogels zijn vleugel, P8 en staart (beide ook met vlaglengte), tarsus, tarsus+hiel, laterale pootdikte, klauw (met en zonder nagels), achternagel, krop en hongermaliën genoteerd. Daarmee kan niet alleen de leeftijd worden berekend, maar ook hun conditie. Later zal een eventuele terugmelding gekoppeld kunnen worden aan deze gegevens. *Ringed raptors, like this female (left, 28 days old) and male (30 days old) Goshawk, provide data for the analysis of movements and mortality.*

Epiloog

De vele bizarre waarnemingen op de kaarten maken duidelijk dat er geen controlemechanisme is voor meldingen van niet-geregistreerde waarnemers, zeker omdat sommige meldingen al twee jaar online staan. Bij de registratie van broedvogels en zeldzame soorten (Boele *et al.* 2012, Bijlsma 2012, Ovaa *et al.* 2011) zijn dergelijke controlemechanismen wel ingebouwd, net als bij de waarnemingen die worden ingevoerd in de openbare databank van waarneming.nl. Bij die laatste worden bovendien alle waarnemingen op naam vastgelegd. Dat is ook het geval bij geese.org (online databank voor gekleurmerkte ganzen), bij www.ringmerking.no/cr/ (databank voor aflezingen van watervogels die in Noorwegen zijn gekleurringd), bij de databank met aflezingen van gekleurringde Zilvermeeuwen *Larus argentatus* (Camphuysen *et al.* 2011) en bij vele andere projecten waarbij meldingen worden verzameld van gekleurringde vogels. Maar bij het Vogeltrekstation worden naam en adresgegevens

van niet-geregistreerde waarnemers niet bij de melding opgeslagen. Onderzoekers die later gegevens uit de databank gebruiken, kunnen dus geen navraag doen bij de waarnemer. Juist die navraag bij de waarnemers was een cruciale stap bij de onlangs uitgevoerde herbeoordeling van alle waarnemingen van Taigarietganzen *Anser fabalis fabalis* in Nederland in de afgelopen 20 jaar (Koffijberg *et al.* 2011).

Het Vogeltrekstation valt onder de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW). De KNAW heeft wetenschappelijke excellentie hoog in haar vaandel staan en de instituten behoren tot de voorhoede van de Nederlandse wetenschap. Bij de KNAW is openbaarheid van informatie een speerpunt van het beleid (www.knaw.nl/openaccess, zie ook Janssen 2011). Het is dus logisch dat de kaarten online staan. Aangezien de kaarten op een website van de gezaghebbende KNAW staan, zal iedereen er dus vanuitgaan dat de gegevens waar zijn, kloppen en als betrouwbare bron kunnen dienen. De analyse bij roofvogels doet de vraag rijzen naar de kwaliteit van de informatie op deze kaarten. In ieder geval zal het volgende moeten gebeuren om de kwaliteit ervan flink op te krikken:

- (1) meldingen van niet-geregistreerde waarnemers (inclusief meldingen die al zijn ingevoerd) pas online zetten nadat ze zijn gecontroleerd;
- (2) waarnemingen (vangsten en meldingen) van zeldzame soorten pas online zetten als ze zijn goedgekeurd door de CDNA;
- (3) een snelle terugkoppeling (navraag) bij meldingen met fouten, onduidelijkheden of ontbrekende informatie en alsnog navraag doen bij meldingen met twijfels over de juistheid of bij meldingen waarbij gegevens ontbreken;
- (4) naam van waarnemer (inclusief woonplaats en e-mail) opslaan bij alle meldingen van niet-geregistreerde waarnemers die via Griel worden ingevoerd en bij alle meldingen die via de zogenaamde 'bulkupload' in de databank worden gezet.

Summary

Dijk, K. van 2012. About odd ring recoveries of raptors on the online species maps of the Dutch Ringing Scheme. De Takkeling 20: 160-166.

The Dutch Ringing Scheme (Vogeltrekstation Arnhem) offers an online form for members of the general public to report a ringed bird. These reports are automatically added to the databank and are immediately visible on the species maps on www.griel.nl/pages/staticmaps.aspx. The maps contain quite a few unusual records, as summarised in this paper (information on the maps as per late March 2012).

Maps of various species of raptors show one or more ring recoveries on the Equator with coordinate 00°00'; 00°00'. Several such records provided 'in my garden' or '?' as site of ring recovery. Other maps show one or more ring recoveries in The Netherlands of species without a single record in the Western Palearctic, of species without a single record in The Netherlands, or of extremely rare visitors (Table 1). Odd records are present on maps of other species as well, and on maps of species groups like falcons, raptors and geese. Many of these odd records had been reported by members of the public through the online form. The analysis revealed that members of the public often make errors when filling in ring number. Many of these 'wrong ring numbers' can not

be linked to an existing ring number, meaning that the ringer will not get a report, and that the finder will not be notified of the recovery.

Quite a few of these unusual ring recoveries have been online for several months or more, and some for more than two years. This indicates that there is no check on the reliability of online ring recoveries reported by members of the public. Furthermore, scientists may take it for granted that the information on the maps is reliable, as the Dutch Ringing Scheme is part of the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences. The method of adding online reports of members of the public to the maps needs improvement. I propose:

- (1) new ring recoveries reported online by the general public must be controlled before they appear on the maps. This must be carried out daily, so members of the public can be asked immediately for feedback or more details when necessary;
- (2) all ring recoveries already reported by the general public through www.griel.nl must be checked;
- (3) all ring recoveries by the general public must be stored with name and address of the reporter (including e-mail address), as records without an observer's name have less scientific value compared to traceable records.

Literatuur

- Bakken V., Runde O. & Tjørve E. 2003. Norsk ringmerkningsatlas, 1. Stavanger Museum, Stavanger.
- Berg A. van den 2012. Lijst van West-Palearctische vogelsoorten, update januari 2012. Dutch Birding, Amsterdam.
- Boele A., van Bruggen J., van Dijk A., Hustings F., Vergeer J., Ballering L. & Plate C. 2012. Broedvogels in Nederland in 2010. Rapport 2012/1. SOVON, Nijmegen.
- Bijlsma R. G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- Bijlsma R. G. 2012. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2011. De Takkeling 20: 10-45.
- Camphuysen C., Vercrujse H. & Spaans A. 2011. Colony- and age-specific seasonal dispersal of Herring Gulls breeding in The Netherlands. Journal of Ornithology 152: 849-868.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds) 1980. The Birds of the Western Palearctic, 2. Oxford University Press, Oxford.
- Fransson T. & Pettersson J. 2001. Svensk ringmärkningsatlas, 1. Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.
- Hoyo J. del, Elliott A. & Sargatal J. 1994. Handbook of the birds of the world, 2. Lynx, Barcelona.
- Janssen R. 2011. Open access: brandstof voor vooruitgang. Akademienuws 111: 16-17.
- Koffijberg K., Hustings F., de Jong A., Hornman M. & van Winden E. 2011. Recente ontwikkelingen in het voorkomen van Taigarietganzen in Nederland. Limosa 84: 117-131.
- Ovaa A., Groenendijk D. & Berlijn M. 2011. Rare birds in the Netherlands in 2010. Dutch Birding 33: 357-376.
- Speek B. & Speek G. 1984. Thieme's vogelrekatlas. Thieme, Zutphen.
- Wernham C., Toms M., Marchant J., Clark J., Siriwardena G. & Baillie S. 2002. The migration atlas: Movements of the birds of Britain and Ireland. Poyser, Londen.

Adres: Vermeerstraat 48, 9718 SN Groningen, klaas.vdijk@hetnet.nl